

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM

RÓMSKY JAZYK A LITERATÚRA

(Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia)

PRÍLOHA ISCED 1

Posúdila a schválila ÚPK pre rómsky jazyk a literatúru a rómske reálie

Bratislava 2011

ÚVOD

Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka a literatúry pre primárne vzdelávanie zahŕňa cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti, ktoré si žiaci majú osvojiť v priebehu jednotlivých ročníkov na prvom stupni základnej školy. Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka pre primárne vzdelávanie sú vypracované podľa Rámcového vzdelávacieho programu rómskeho jazyka, ktorý bol vypracovaný v spolupráci Európskym fórom Rómov a kočovníkov v roku 2008. Rámcový vzdelávacie program rómskeho jazyka bol vypracovaný v rovnakom duchu ako Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky (SERR). Jeho cieľom je posilniť rast rómskeho jazyka ako funkčného materinského jazyka Rómov v modernej spoločnosti.

Cieľom vyučovania rómskeho jazyka a literatúry na prvom stupni základnej školy je výrazne rozvíjať vyjadrovacie schopnosti žiakov v rómskom jazyku a osvojiť si základné pravidlá pravopisu. Žiaci si prehlbujú schopnosť vyjadrovať sa jasne a jednoducho v krátkych hovorených a písaných prejavoch.

Vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry prebieha na pozadí silného emocionálneho zážitku, má motivačný vplyv na zainteresovanie žiaka vo vzdelávacom procese, pretože po prvýkrát sa rómsky žiak v škole cíti nielen ako adresát ale ako rovnocenný subjekt vzdelávania. Pestovaním pozornosti k rómskemu jazyku, zameraním nielen na presné, ale aj bohaté a kultivované vyjadrovanie sa, vytvára kladný vzťah k materinskému jazyku, úctu k nemu ako k nositeľovi národnej kultúry a tradícií. Vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry v primárnom vzdelávaní pozitívne mení postoj rómskeho žiaka k sebe samému, životu a k vzdelaniu ako celoživotnej hodnote.

Základom vyučovania rómskeho jazyka a literatúry je štandardizovaná forma rómskeho jazyka, za ktorú sa na Slovensku považuje severocentrálny dialekt. V tomto dialekte komunikuje najviac Rómov na Slovensku ako aj v Českej republike. V uvedenom dialekte existuje najviac písomnosti z hľadiska odborného a didaktického.

Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka a literatúry pre školský stupeň ISCED 1 – primárne vzdelávanie sa opiera o jednotlivé témy, ktoré odzrkadľujú obvyklé jazykové potreby žiakov a zároveň zohľadňujú históriu, tradície ako aj životný štýl Rómov.

1. Výchovno – vzdelávacie ciele

Vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry v primárnom vzdelávaní má vychádzať zo skúsenosti detí a má mať vzťah k ich každodennému životu. Žiaka treba považovať za subjekt vzdelávacieho procesu a jeho správanie, zážitky, potreby a záujmy musia determinovať priebeh celého vzdelávacieho procesu.

Vyučovanie rómskeho jazyka a literatúry sleduje tieto základné výchovno-vzdelávacie ciele:

- vzbudiť záujem o rómsky jazyk, literatúru a kultúru;
- podporiť a rozvíjať vyjadrovacie schopnosti žiakov rozširovaním ich slovnej zásoby;
- osvojiť si základné pravidlá pravopisu v rómskom jazyku, zručnosť a návyk, podľa nich správne písať;
- osvojovať si elementárne poznatky o hláskovej, tvarovej a vetnej stavbe jazyka, význame slov a ich stavbe;
- sprostredkovať základné vedomosti v rómskom jazyku (rodina, škola, veci bežného života);
- byť prínosom k celkovému vývinu osobnosti žiaka (rozumový, sociálny a emocionálny vývin);
- viesť žiaka k poznávaniu jeho i cudzej kultúry a k jej akceptovaniu;

- viesť k rozširovaniu obzoru žiaka a k jeho informovanosti;
- viesť k rovnováhe medzi pocitom spolupatričnosti a otvorenosťou k svetu bez predsudkov (zbavovať sa rasových predsudkov);
- učiť žiakov tolerovať odlišnosti;
- vytvárať predpoklady pre úspešnosť rómskych detí v škole.

2. Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka a literatúry

Témy v základných tematických okruhoch sú zamerané na dôležité aspekty rómskej kultúry, tradícií, dejín a životného štýlu, predovšetkým na rómsku spoločenskú štruktúru, kultúrne a rodinné normy, ústnu tradíciu a dejiny. Vyučovanie má prebiehať na základe naratívnych textov, ktoré navodzujú situácie blízke zážitkom žiakov. Dôraz sa kladie na počúvanie, porozumenie a imitovanie. Veľmi dôležitá je pozitívna motivácia detí. Učiteľ sám rozhoduje o rozsahu slovnej zásoby pri jednotlivých tematických okruhoch, ako aj o pracovnom tempe na hodinách rómskeho jazyka a literatúry. Poradie jednotlivých tematických okruhov a bodov v tematických okruhoch nie je záväzná. Jednotlivé okruhy sa môžu spájať a prelínať. V 1. a 2. ročníku žiaci získavajú základné vedomosti a zručnosti, v 3. a 4. ročníku sa získané zručnosti a vedomosti prehlbujú a rozširujú.

2. 1 Obsahový štandard

- **Me/miri famil'ija** Ja/moja rodina
 - ***Te pal'ikerel. / Te phenel, ko som?/ Lačo d'ives!***
(Poďakovať. / Predstaviť sa. / Pozdraviť sa.)
 - ***Te sikhavel andre la famil'ija. / Te vakerel pal o džene andre famil'ija.***
(Predstaviť rodinných príslušníkov / informovať o rodinných príslušníkoch.)
 - ***Save romane nava prindžarav?*** Aké rómske mená poznám?
 - ***Te phenel pal peste - o nav, o than kaj bešav, miri sikh'ardi, miri trjeda, mire phrala the pheňa, miri daj the dad, mire interesa, mire kamadune školakere predmeti, ...***
(Podat' informácie o sebe - meno, bydlisko, škola, trieda, súrodenci, rodičia, hobby, obľúbené predmety, ...)
 - ***Teštorskere kotora. / Te phenel pal peskero muj, bala, vasta, pindre.***
(Časti tela / opis seba - črty tváre, vlasy, ruky, nohy.)
 - ***Te vakerel, ko so khere kerel.*** (Porozprávať, kto čo doma robí.)
 - ***Te prindžarel andre ko, sar pes šunel.*** (Rozpoznať pocity osôb.)
 - ***Te phenel sar sam, sar pes šunas.*** (Vyjadriť pocity - ako sa máme, čo cítime, ...)
 - ***Te vakerel pal o interesa the pal o predživipena.***
(Porozprávať o záľubách a zážitkoch.)
 - ***Te phenel o nava le teštorskere kotoreng the te phenel so man dukhal.***
(Pomenovať časti tela a vedieť vyjadriť miesto bolesti.)
 - ***Te vakerel pal aver manuša the pal o džene andre famil'ija. So keren?***
(Opísať osoby / rodinných príslušníkov v rôznych činnostiach.)
 - ***Te phenel pal o cird'ipena kijo varesave manušen.*** (Vyjadriť vzťah k určitým osobám.)
 - ***Sikh'ipena the o tradiciji andro romane famil'iji.***
(Zvyky a tradície v rómskych rodinách.)

- **Kher / kherutne but'a** Dom, byt / činnosti
 - *Bešiben, o than, kaj bešas.* (bydlisko, bývanie)
 - *Save khera prindžaras?* (Aké typy bytov a domov poznáš?)
 - *Veci the butoris andro kher, o thana kaj hine.*
(Predmety a nábytok v dome, pomenovanie miest, kde sa nachádzajú.)
 - *Kherutne d'iveseskere but'a.* (Každodenné domáce práce.)
 - *Ďiveskere but'ikane kotora.* (Denný režim.)
 - *Te vakerel pal o d'iveskere but'ikane kotora. Kana, so keras?*
(Opísať denný režim. Kedy, čo robíme?)
 - *Le čhavengero the le ternedere dženengero ačhaviben andre famil'ija.*
(Postavenie a činnosti detí a mladších členov rodiny.)
 - *Sikh'uviben le dadendar the phuredere dženendar andre famil'ija.*
(Proces učenia sa od rodičov, alebo od starších členov rodiny.)
 - *Kher / kherutne but'a.* (Dom, byt / domáce práce.)
 - *Te vakerel pal o kher.* (Opísať byt / dom.)
 - *Butoris andro kher.* (Zariadenie v byte – nábytok.)
 - *Te vakerel pal peskeri soba.* (Opísať vlastnú izbu.)
 - *Te del phučibena, kaj so hin andro kher the te džanel pre lende te phenel pale.*
(Klást' otázky, kde sa čo v byte nachádza a vedieť na ne odpovedať.)
 - *Ko, so andre famil'ija kerel. So kerel e daj? So kerel o dad?*
(Rozdelenie práce v rómskych rodinách. Čo má na starosti matka a čo otec?)
 - *So khere rado / na rado kerav?* (Čo doma rád / nerád robím?)

- **Miri komunita the kamaduno than kaj bešav** Moja komunita a miesto, kde bývam
 - *Te phenel pal o foros, pal o gav, kaj o sikh'uvne dživen.*
(Opis mesta, dediny alebo, kde žiaci bývajú.)
 - *Dživipen andro foros, pro gav, andre komunita.*
(Život v meste, na dedine, v rómskej komunite.)
 - *Budovi andro foros (bota, bankos, patika, kinos).*
(Budovy v meste (obchod, banka, pošta, lekáreň, kino...))
 - *Te vakerel pal o drom the pal o than kaj somas.*
(Vyjadriť údaje o smere a mieste, ktoré som navštívil/a.)
 - *Bare romane manuša.* (Významné rómske osobnosti.)
 - *Romaňi himna, romano flagos.* (Rómska hymna, zástava.)
 - *Miro kamaduno thana kaj bešav.* (Moje najobľúbenejšie miesto v mieste bydliska.)

- **Romane but'a the profesiji** Rómske remeslá a povolania
 - *Čirlatune romane but'a – chart'ara, košikara - sev'ara, drabara, drotara.*
(Tradičné rómske remeslá – kováčstvo, košíkárstvo, veštenie, hrnciarstvo a oprava hrncov...)
 - *Adad'ivesutne romengere profesiji the aktiviti.* (Súčasná povolania a aktivity Rómov.)
 - *But'a, profesiji le dženen andre miri famil'ija.* (Remeslá, povolania členov mojej rodiny.)

- **O inepi the o host'ini** Sviatky a oslavy
 - *Ul'ipnaskero d'ives. Kana? Keci tuke berš?* (Narodeniny. Kedy? Koľko máš rokov?)

- **Romane sikh'ipena the tradiciji paš o ul'ipen. Savo ačhaviben lidžan o kirvo the e kirvi?** (Zvyky a tradície súvisiace s krstom dieťaťa. Aké majú postavenie krstní rodičia?)
 - **e Karačoňa, e Patrad'i** (Vianočné sviatky, Veľkonočné sviatky)
 - **Kisitinas o host'ini (ul'ipnaskero d'ives, e Karačoňa the e Patrad'i,..).** Príprava osláv (narodeniny, vianočné a veľkonočné sviatky,...).
 - **Bare host'ini andro miro dživipen.** (Významné oslavy v mojom živote.)
 - **Te phenel bachtal'ipena.** (Vyjadriť želania.)
 - **Romane sikh'ipena the tradiciji paš o manuškero meriben.** (Zvyky súvisiace s úmrtím, oplakávaním a pripomínaním si pamiatky zosnulých.)
 - **Thana, kaj pen arakhen o Roma.** (Príležitosti, pri ktorých sa stretnú jednotlivé spoločenstvá Rómov. (napr. Medzinárodný deň Rómov, Sv. Sára - púť do Les Saintes-Maries de la Mer v Camargue, rómske kultúrne festivaly, zásnuby a uzavretie manželstva a pod.)
- **Andre sikh'ardi /Andre klasa** V škole / V triede
 - **Te vakerel pal e klasa, butoris.** (Opísať triedu a nábytok v nej.)
 - **Školakere žu'ipena the predmeti.** (Školské pomôcky a školské predmety.)
 - **Te ačhal'ol, le lavenge so kampil te kerel.** (Porozumieť pokynom a splniť ich.)
 - **Te vakerel, so o sikh'uvne keren andre klasa.** (Opísať, čo žiaci v triede robia.)
 - **Đivesa andro kurko.** (Dni v týždni.)
 - **So, sa hin andre sikh'ardi, andre klasa.** (Čo všetko sa nachádza v škole, v triede.)
 - **Miro kamaduno predmetos.** (Môj obľúbený predmet.)
 - **O bu'a andre sikh'ardi.** (Činnosti v škole.)
 - **Vareso te lel kečen the vareso te mangel.** (Niečo si od niekoho požičať a o niečo poprosiť.)
 - **Te premangel pes.** (Ospravedlniť sa.)
 - **Pražnini** (Prázdniny)
 - **Dromipen** Cestovanie a doprava
 - **Sar o manuša dromaren? Dromeskere verdana.** (Ako ľudia zvyknú cestovať? Dopravné prostriedky.)
 - **Dromaras andre sikh'ardi. Drom andre sikh'ardi.** (Cestujeme do školy. Cesta do školy.)
 - **Sar o Roma dromarenas andal e Indija?** (Cesta Rómov z Indie - spôsob, akým cestovali, kam cestovali atď.)
 - **Sar šaj te dromarel.** (Rôzne druhy dopravy.)
 - **Sar rado dromarav?** (Akým spôsobom rád cestujem.)
 - **Čirlatuno the moderno Romengero dromipen.** (Tradičné a moderné spôsoby kočovania / cestovania Rómov.)
 - **Dromipnaskere predživipena.** (Skúsenosti s cestovaním, zážitky.)
 - **Kaj kam'omas te dromarel?** (Kde by som rád/a cestoval/a v budúcnosti.)
 - **Chaben the uraviben** Jedlo a oblečenie
 - **Bazutne chabena, pijibena.** (Základné potraviny, nápoje.)
 - **Te lačharel o skamind.** (Prestrieť stôl.)
 - **Aver chabnaskere smaki - gulo, londo, šutlo, ščipašno ...** (Rôzne chute potravín - sladký, slaný, kyslý, štipľavý...)

- **Ovoca / Furukti, želeňina** (Ovocie , zelenina)
 - **So hin sasto? So nane sasto?** (Čo je zdravé? Čo je nezdravé?)
 - **Romane chabena** (Rómske jedlá)
 - **Miro kamaduno chaben, pijiben.** (Moje obľúbené jedlo a nápoj.)
 - **Te vakerel pal o d'iveskere bu'ikane kotora. Kana so keras?** (Opísať denný režim. Kedy čo robíme?)
 - **Te phenel, so kamas?.** (Vyjadriť želanie)
 - **Te priačhel, te odphenel.** (Vyjadriť súhlas, odmietnutie.)
 - **Cinkeras andre bota / skhl'epa.** (Nakupovanie v obchode.)
 - **Te mangel chaben, pijiben.** (Poprosiť o jedlo, nápoj.)
 - **Uraviben - ňilajutno, jevendutno.** (Oblečenie - letné, zimné.)
 - **Kamaduno uraviben - kamaduňi farba.** (Obľúbené oblečenie - obľúbená farba.)
 - **Pal'ikeribena paš o arakhipen the oddžaňipen.** (Pozdravy pri stretnutí a lúčení.)
 - **Sar te del pat'iv? Bešen tele. So chana so pijena?** (Frázy súvisiace s pohostinnosťou. Sadnite si, prosím...nedáte si niečo na pitie? atď.)
 - **Inepengere chabena the uraviben.** (Slávnostné jedlá a oblečenie.)
 - **So hin šerutno andre romaňi pat'iv?** (Význam pohostinnosti v rómskom spoločenstve.)
- **Vacht, beršeskere kotora, idejos** Čas, ročné obdobia a počasie
 - **Čhona andro berš.** (Mesiace v roku.)
 - **Beršeskere kotora.** (Ročné obdobia.)
 - **Idejos andro beršeskere kotora.** (Počasie v jednotlivých ročných obdobiach.)
 - **So, šaj keras andro beršeskere kotora?** (Čo môžeme v jednotlivých ročných obdobiach robiť?)
 - **Vacht** (Časové údaje)
 - **Beršeskere kotora – džana.** (Znaky jednotlivých ročných období.)
 - **But'a andro beršeskere kotora.** (Činnosti v jednotlivých ročných obdobiach.)
 - **Host'ini the inepi andro beršeskere kotora.** (Oslavy a sviatky v jednotlivých ročných obdobiach.)
 - **Miro kamaduno beršeskero kotor. Soske hino miro kamaduno?** (Moje obľúbené ročné obdobie. Prečo je moje obľúbené?)
 - **Miro kamaduno d'ives. Soske hino miro kamaduno?** (Môj obľúbený deň. Prečo ho považujem za obľúbený?)
 - **Te vakerel pal o idejos.** (Frázy spojené s opisom momentálneho počasia.)
 - **Te vakerel pal o uraviben andro beršeskere kotora.** (Opísať oblečenie potrebné v rôznom počasí a rôznych ročných obdobiach.)
- **Paňa-veša the o džviri** Príroda a zvieratá (Čo sa má/nemá v súvislosti s tým robiť?)
 - **Kherutne džviri, saven l'ikeras andro kher.** (Domáce zvieratká, ktoré chováme v byte.)
 - **Vol'no džvipnaskere džviri.** (Voľne žijúce zvieratá.)
 - **Čara the barard'ipena.** (Druhy rastlín, ktoré sa pestujú na rôzne účely - napr. kvety, stromy, obilie, zelenina atď.)
 - **Miro kamaduno džvivos.** (Moje obľúbené zvieratko.)
 - **Kherutne the dzive džviri.** (Domáce a divé zvieratá.)
 - **Sar pen bararen o barard'ipena the e žel'eňina? So kampil te kerel?** (Ako sa pestujú rastliny a zelenina? Čo má/nemá v súvislosti s tým robiť?)

- **Barard'ipena the o džviri andro romano džživipen.** (Rastliny a zvieratá významné v rómskej tradícii alebo živote.)
- **Džviri andre romane paramisa the vakeribena.** (Zvieratá v rómskych rozprávkach a príbehoch.)
- **Miro cirdipen kijo paňa-veša the kijo džviri.** (Môj vzťah k prírode a zvieratám.)
- **Sar šaj te arakhel o paňa-veša?** (Ako môžeme prispieť k ochrane prírody.)

- **Voľno vacht the o interesa** Voľný čas, záľuby

- **Jevendutno the ňilajutno športos.** (Športové disciplíny - zimné, letné.)
- **Kamaduno športos / Kamadune bavišagi** (Oblúbený šport / Oblúbené hračky)
- **So kerav andro voľno vacht?** (Čo robím vo voľnom čase?)
- **Mire interesa** (Moje záľuby)
- **But'a, save rado kerav, save pen mange pačisa'on - športos, kompjuteris, filmes, bavišagi.** (Činnosti, ktoré mám rád/a, ktoré sa mi páčia - šport, počítač, film, hry atď.)
- **Mire kamadune but'a andre voľno miro čiro.** (Moje najobľúbenejšie voľno časové aktivity.)
- **Te kerel jekhetane bavišagi.** (Organizovať spoločné hry.)
- **Te vakerel pal o predživipena.** (Opísať zážitky.)
- **Jekhetane te predživel o voľno vacht.** (Spoločné trávenie voľného času.)
- **Artikane but'a, sar teatros, gil'avipen, bašaviben.** (Umelecké činnosti ako divadlo, spev, hudba a verejné vystupovanie.)
- **But'a, save kerav khere andro voľno vacht.** (Voľnočasové aktivity, ktoré robíme doma.)
- **Save but'a kerenas o Roma čirla u save keren adad'ives?** (Umelecké činnosti, ktorým sa Rómovia venovali v minulosti a v súčasnosti.)
- **Romane bare manuša andre literatura, bašaviben, romano teatros.** (Rómske osobnosti v literatúre, hudbe, v rómskom divadle.)

- **Komplexy presahujúce rámec tém**

- **Bazutne farbi** - Základné farby
- **Ginutne 1- 100** - Číslovky 1 – 100
- **Bazutne kijathode nava** (šukar, džungalo, lačho, nalačho, cikno, baro, thulo, šuko, gulo, šutlo, londo ...) - Základné prídavné mená (pekný, škaredý, dobrý, zlý, veľký, malý, tučný, chudý, sladký, kyslý, slaný, ...)
- **Vacht** - Časové údaje

- **Prierezové témy a ich realizácia v predmete prostredníctvom práce s autentickými materiálmi (nahrávky, texty, diskusie alebo projekty):**

1. **Multikultúrna výchova** sa priebežne realizuje vo všetkých tematických celkoch.
2. **Mediálna výchova** v témach Moje spoločenstvo, Voľný čas a záľuby, Rómske remeslá a práce s rôznymi zdrojmi informácií.
3. **Osobný a sociálny rozvoj** prostredníctvom sebahodnotenia, hodnotenia vlastných silných a slabých stránok, hraním rolí a zážitkovým vyučovaním.
4. **Environmentálna výchova** sa realizuje cez témy Príroda a zvieratá, Dom/byt, činnosti.
5. **Ochrana zdravia a života** v témach Jedlo a oblečenie, Cestovanie a doprava, Voľný čas a záľuby.

2. 2 Výkonový štandard

Žiaci po ukončení školského stupňa ISCED 1 – primárne vzdelávanie by mali dosiahnuť jazykovú úroveň A1. Žiaci na úrovni A1 sú schopní jednoducho komunikovať, jednoduchým spôsobom sa pýtať a odpovedať na otázky o sebe, o svojom bydlisku, o blízkych ľuďoch a veciach, ktoré majú. V prípade okamžitej potreby dokážu reagovať na jednoduché pokyny alebo na veľmi známe témy bez toho, aby sa úplne spoliehali na memorovaný, lexikálne organizovaný repertoár fráz špecifických pre danú situáciu. Inými slovami, A1 je prvou identifikovateľnou úrovňou jazykovej zdatnosti, na ktorej sú žiaci schopní kombinovať prvky cieľového jazyka do osobného, i keď zatiaľ veľmi obmedzeného, komunikačného repertoáru.

Ak partner hovorí zreteľne a pomaly, sú žiaci na úrovni A1 pri počúvaní schopní rozoznať a porozumieť známym slovám a najzákladnejším frázam, ktoré sa týkajú ich osobnej situácie a bezprostredného konkrétneho okolia. Pri čítaní rozoznávajú a porozumejú známym menám, slovám a jednoduchým vetám, s rovnakým obmedzeným rozsahom ako pri počúvaní. Sú schopní veľmi jednoducho ústne komunikovať – ústna interakcia – pýtať sa a odpovedať na veľmi jednoduché otázky, ale ich partner musí opäť hovoriť pomaly a zreteľne a byť pripravený niekedy zopakovať alebo preformulovať, to čo povedal. V ústnom prejave vedia používať jednoduché frázy a vety, ktorými sú schopní povedať kde bývajú a koho poznajú. Vedia napísať jednoduchý krátky text (krátku pohľadnicu alebo vysvetlenie k obrázku) a vyplniť tlačivo s osobnými údajmi. V prípade, že sa jedná o deti v ranom školskom veku, písanie sa obmedzuje na prepisovanie slov a fráz z tabule alebo knihy a pomenúvanie predmetov na obrázkoch. V spontánnom používaní jazyka sú žiaci na úrovni A1 schopní používať iba niekoľko veľmi jednoduchých gramatických konštrukcií a vetných vzorov, ktoré používajú pri uplatňovaní svojho základného repertoáru izolovaných slov a fráz. Sú schopní spájať slová a frázy najzákladnejšími konektormi.

Jazyková úroveň	A1
Počúvanie 	<ul style="list-style-type: none"> - žiak dokáže rozoznať známe slová a základne frázy o sebe, jeho blízkej rodiny, okolia a to v situácii, keď komunikátor hovorí pomaly a jednoducho; - žiak rozumie jednoduchým otázkam, inštrukciám a pokynom - žiak rozumie súvislému krátkemu prejavu učiteľa; - žiak dokáže porozumieť krátkym jednoduchým príbehom s vizuálnou podporou; - žiak pomocou neverbálnych znakov (gestikulácia, mimika) dokáže pochopiť obsah komunikácie, rozpoznať emócie a pomenovať ich; - žiak na základe vypočutého krátkeho príbehu vie odhadnúť význam neznámych výrazov; - žiak dokáže porozumieť kľúčovým slovám napr. o činnostiach rómskeho spoločenstva; - žiak dokáže porozumieť kľúčovým slovám v textoch napr. o rómskych tradíciách a zvykoch.

<p>Čítanie</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - žiak dokáže rozpoznať písmena abecedy a vie nájsť svoje meno v liste; - žiak dokáže rozumieť známym slovám a veľmi jednoduchým vetám, napríklad na oznámeniach, plagátoch či v katalógoch; - žiak vie prečítať veku primerané príbehy, rozprávky zo života rómskej rodiny a spoločenstva; - žiak vie prečítať krátky text o škole; - žiak vie rozoznať označenia alebo základné pomôcky v triede; - žiak dokáže porozumieť výrazom, ktoré sa nachádzajú v príbehoch a iných textoch čítaných nahlas v triede; - žiak vie prečítať jednoduchý text napr. o cestovaní alebo doprave; - žiak vie odpovedať napr. na otázky, akým spôsobom radi cestujú; - žiak vie identifikovať slová v texte napr. súvisiace s počasím alebo ročnými obdobiami; - žiak vie prečítať a porozumieť krátkemu textu napr. o zvieratách a prírode.
<p>Ústna interakcia</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - žiak vie povedať ahoj a dovidenia, prosím a ďakujem v správnom spôsobe; - žiak dokáže komunikovať jednoduchým spôsobom za predpokladu, že partner v komunikácii zopakuje alebo preformuluje svoju výpoveď pri pomalšej rýchlosti reči a pomôže mu sformulovať to, čo sa komunikujúci pokúša povedať; - žiak dokáže klásť a odpovedať na jednoduché otázky týkajúce sa základných potrieb alebo veľmi známych tém; - žiak vie začať, udržať a ukončiť jednoduchý rozhovor; - žiak vie odpovedať na základné otázky o svojom domove; - žiak vie odpovedať na jednoduché otázky o miestach, ktoré navštívil; - žiak dokáže zablahoželať k narodeninám, povedať vinš, opísať narodeninovú oslavu; - žiak vie požiadať o dovoľenie, vypýtať si známe predmety, opísať situácie v triede; - žiak dokáže porozumieť pokynom týkajúcich sa udržiavania čistoty pri príprave jedla a udržiavaní čistoty v obliekaní; - žiak vie klásť a odpovedať na otázky napr. o počasí; - žiak vie odpovedať na otázky napr. o chove zvierat, pestovaní rastlín; - žiak vie odpovedať na otázky napr. o koníčkoch, súťažiach a iných činnostiach.
<p>Samostatný ústny prejav</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - žiak dokáže využívať jednoduché frázy a opísať miesto, kde žije i ľudí, ktorých pozná; - žiak vie povedať krátkymi vetami niečo o sebe, opísať svoj výzor, porozprávať o svojich zážitkoch a každodenných činnostiach, - žiak vie povedať krátkymi vetami niečo o svojej rodine; - žiak vie opísať činnosti bežného dňa; - žiak vie jednoduchými vetami porozprávať napr. o rómskych remeslách; - žiak vie pomenovať a stručne opísať napr. dopravné prostriedky; - žiak vie jednoduchými vetami opísať obľúbený deň, počasie, ročné obdobie; - žiak vie jednoduchými vetami porozprávať napr. o starostlivosti

	o zvieratá.
Písomný prejav 	<ul style="list-style-type: none"> - žiak dokáže napísať krátku jednoduchú pohľadnicu, napríklad dokáže poslať pozdravy z dovolenky; - žiak dokáže vyplniť formuláre s osobnými údajmi, napríklad uvedenie svojho mena, štátnej príslušnosti a adresy; - žiak vie napísať krátky text s opisom svojho domu/bytu; - žiak vie napísať krátky text s opisom triedy a ostatných žiakov v triede; - žiak vie napísať krátky text napr. o jednotlivých druhoch dopravy; - žiak vie napísať krátke texty, v ktorých dokáže opísať napr. svoje obľúbené oblečenie a jedlo; - žiak vie napísať jednoduché vety napr. o domácich a divých zvieratách; - žiak vie napísať krátky text o svojich záľubách a voľno časových aktivitách.

3. JAZYKOVÝ SYSTÉM

3. 1 Výslovnosť, slovná zásoba a gramatika

- žiak si osvojí správne výslovnostné návyky. Dôraz sa preto kladie na správny slovný prízvuk, správnu výslovnosť tých rómskych hlások, ktoré v slovenčine neexistujú (aspiranty čh, kh, ph, th), na intonáciu, melódiu a členenie vety;
- práca so slovnou zásobou prebieha v rôznych situáciách na hodinách a vždy v kontexte. Pri nácviku nového výrazu k verbálnemu podnetu pripájať vizuálny – konkrétny predmet, obrázok, s ktorým deti manipulujú. Častým používaním a opakovaním môžu žiaci zvládnuť každý školský rok asi 150 – 200 lexikálnych jednotiek základnej slovnej zásoby. Aktívne osvojená slovná zásoba má obsahovať predovšetkým pôvodné rómske slová;
- gramatika sa v 1 až 4. Ročníku základnej školy nemá osvojovať programovo osobitne, ale iba v kontexte. Pri naratívnej metóde sú spracované tematické okruhy do príbehov a jazyk sa deťom predkladá globálne, v kontexte ucelených viet, bez umelej orientácie na gramatiku. Žiak si osvojí základné morfológické a syntaktické javy, potrebné pre ústny a písomný prejav. Pozornosť preto treba venovať týmto gramatickým javom: a) stavba viet, b) časovanie slovíec v prítomnom čase, c) záporná veta, d) rody a členy, e) predložky, f) osobné, opytovacie a privlastňovacie zámená.

3. 2 Texty

- **Texty na počúvanie:** krátke príbehy, rozprávky, divadelné hry, rozhovory, piesne básne, rýmovačky, riekanky.
- **Texty na čítanie:** dialogické texty, ilustrované literárne texty (príbehy zo života Rómov, rozprávky, básne, divadelné hry), zábavné texty (rómske hádanky, vtipy, kvízy, zábavné príbehy, jazykolamy,...).
- **Médiá:** učebnica, časopis, noviny, internet.

4. Záver

Obsahový a výkonový štandard rómskeho jazyka a literatúry je určený pre primárne vzdelávanie, v ktorých sa začína výučba predmetu rómsky jazyk a literatúra v 1. až 4. ročníku základnej školy. Obsahový a výkonový štandard vymedzuje ciele vyučovania rómskeho jazyka a literatúry a základné učivo rámcovo. Učiteľ rómskeho jazyka a literatúry si ich dotvára a modifikuje v súlade s charakterom danej skupiny žiakov a so zvoleným učebným materiálom. Základným znakom vyučovania predmetu rómsky jazyk a literatúra v 1. až 4. ročníku základnej školy je komunikatívna orientácia.

Učiteľ si sám volí metodické postupy na dosiahnutie výchovno-vzdelávacích cieľov. Metódy: v popredí je komunikatívna metóda, pri ktorej sa vyberajú také jazykové prvky, ktoré v každom štádiu výučby umožňujú viesť zmysluplný rozhovor, komunikáciu. Rozvinutejšou podobou komunikatívnej metódy je naratívna metóda. Jej základom sú príbehy, rozprávky a obrázky, ktoré podnecujú rozprávanie. Ďalšou metódou, ktorá sa má v primárnom vzdelávaní využívať je audio – lingválna metóda, pri ktorej sa žiaci učia len počúvaním a verbálnym napodobňovaním. Prioritou je počúvanie a rozprávanie na báze naratívnych textov. Na začiatku majú žiaci veľa počúvať, postupne kopírovať činnosti a obohacovať ich rečou. Treba využívať ochotu detí imitovať počuté a podporovať ich schopnosť ľahkého zapamätávania si jednoduchších textov. Do procesu vnímania treba zapojiť čo najviac zmyslov. Dôležitou súčasťou procesu sú pohybové aktivity prirodzené tejto vekovej skupine.

Vyučovacia hodina má byť rozčlenená na kratšie, často sa striedajúce činnosti. V 1. ročníku sa uprednostňuje počúvanie s porozumením a rozprávanie. V 2. až 4. ročníku sa rozvíjajú ďalšie zručnosti – čítanie a písanie. Lexika je zakomponovaná v konverzačných okruhoch. Učiteľ si môže konverzačné okruhy dopĺňať.

Učiteľ má vytvoriť uvoľnenú, priateľskú atmosféru, v ktorej sa žiak učí bez strachu a stresu. Má využiť a podporovať chuť žiaka do učenia a využiť jeho prirodzenú zvedavosť. Má zvládnuť potreby žiaka a umožniť mu učiť sa všetkými zmyslami, emocionálnym cítením a hravou formou. Dôležitým predpokladom úspešného pestovania ústneho i písomného vyjadrovania je, aby žiak pociťoval potrebu niečo povedať, aby mal uspokojenie z toho, že sa dokáže správne a vhodne vyjadriť.

Overovanie vedomostí žiaka má prebiehať hravou formou. Zisťujeme prírastok vedomostí žiaka, jeho vyjadrovacie schopnosti, sociálne správanie a jazykové zručnosti. Učiteľ má viesť žiaka k správne hodnoteniu seba samého ako aj k hodnoteniu spolužiakov. Je vhodné využívať kontrolné záznamy typu "viem"/ "dokážem" (Európske jazykové portfólio) umožňujúce stanoviť si cieľ štúdia, monitorovať pokroky a hodnotiť výsledky.